

PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDAGI O'RNI VA UNI YUKSALTIRISH OMILLARI

Kimsanboyev Raxmonjon Valizoda
Qo'qon davlat pedagogika insituti talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim jarayonida pedagogik texnologiyalardan foydalanishning samarali jihatlari va ta'lim sifatini oshirishdagi ahamiyati haqida aytiladi. Shuningdek maqolada ayrim texnologiyalarning foydalanish usullari bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: ta'lim, tarbiya, o'quv, jarayon, texnologiya, pedagog, pedagogik, usul, metod.

Bugungi kunda barkamol shaxsni tarbiyalash, respublikamizda kadrlar tayyorlash tizimini zamonaviy texnologiyalar asosida uzliksizligini taminlash, uning mazmunini takomillashtirish, otaonalar, talaba va o'qituvchilarda ta'lim va tarbiya jarayoniga bo'lgan munosabatlar barqarorlik asosida "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"ga binaon bosqichma – bosqich amalga oshirilmoqda. Ushbu dasturning "Uzliksiz talimni tashkil etish va rivojlantirish prinsiplar" qismida "ta'limning ijtimiyilashuvi – ta'lim oluvchilar estetik boy dunyoqarashni hosil qilish, ularda yuksak ma'naviy va ijodiy fikirlashni shakllantirish" zarurati alohida qayt qilindi." "Barkamol avlod", mustahkam oila davlat dasturlarini amalga oshirishda ilg'or inavatsion va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan barqaror ravishda foydalanish raqobatbardosh yuksak malakali kadrlarni tayyorlash yaqqol sezilmoqda. Xo'sh pedagogik texnologiya nima? Uni amaliyotga qanday qilib joriy qilish mumkin? Dastlab —Texnologiyal tushunchasiga aniqlik kiritaylik. Bu so'z fanga 1872 yilda kirib keldi va grekcha 2 so'zdan — texnos|| -hunar va —logos||- fan ,so'zlaridan tashkil topib , hunar fani ma'nosini anglatadi.O'zbekistonlik metodist B.L. Farbermen pedagogik texnologiyaga quyudagicha ta'rif beradi —Pedagogik texnologiya ta'lim jaraeniga yangicha endashuv bo'lib, pedagogikada ijtimoiy muhandislik ongi ifodasidir. U pedagogik jaraenni texnika imkoniyatlari va insonning texnikaviy tafakkuri asosida standart holga soladigan, uning optimal loyahasini tuzib chiqish bilan bog'liq ijtimoiy xodisadir. Yoshlarni mustaqil bilim olishga o'rgatish bugungi kunning eng muhim va dolzarb vazifalaridan biridir. Shu o'rinda ta'kidlash lozimki, bugungi kunda eshlarni ma'naviy intellektual rag'batlantirishning ahamiyatini kattadir. Ma'naviy intellektual sifatlarni zamonaviy usullarda aniqlash tarbiyaviy jaraenga samarali o'zgarishlar kiritadi. O'quvchi ishlarning, talabalarning ma'naviy intellektual shakllanish sifatlaridagi yutuq va kamchiliklarni odilona baholash tizimi tarbiya mazmuni, usullari va uning tashkiliy shakllarini yaxshilashga doir tuzatishlar kiritilishi lozim.

Talabalarning bilimini, aqliyxolatlarni nazorat qilish va baholash davlat miqèsidagi muxim ahamiyatga ega ishdir. Shu bilan birga, nazorat va baholash jaraèni o'quvchi bilimining boyishiga, ular shaxsining rivojlanishiga hamda tarbiyasiga ta'sir ko'rsatadi. Pedagogika fani bilimlarni o'z vaqtida nazorat qilish va baholashning 3 vazifasi borligini alohida uqtiradi.

1. O'zlashtirishni nazorat qilish va baholash natijalariga qarab davlat ta'lim standartlarining qanday bajarilayotganligi to'g'risida xulosa chiqariladi va galdagi

vazifalar belgilanadi.

2. Bilimlarni nazorat qilish va baholash natijasida o'quvchi talabalarda bilimlar yanada kengayadi.

3. Ta'lim soxasidagi yaxshi natijalar èshlar tarbiyasiga ham ta'sir ko'rsatadi. Ularga

ko'tarinki ruh, o'z kuchiga bo'lgan ishonch va qizikishlar paydo bo'ladi.

Jaxonning ilg'or tajribalari va ko'plab pedagoglar mehnatining natijasi o'laroq, reyting uslubi bugungi kunning eng maqbul nazorat mezoni deb qabul qilindi.

Interfa'ol ta'lim jaraènida dars o'quvchilarning o'zaro muloqotlari asosida amalga

oshiriladi.

Interaktiv ingliz tilidan olingan so'z bo'lib, «interakti»- ya'ni inter - bu o'zaro, akti

– xarakat, ta'sir, faollik ma'nolarini bildiradi. Mana shu maqsadlar asosida darslarda yangi

pedagogik texnologiyalar olib kirilsa, o'quvchi darsning tinglovchisiga emas, balki faol ishtirokchisiga aylanadi.

Pedagogik texnologiya-shunday bo'limlar sohasiki, ular yordamida 3-ming yillikda davlatimiz ta'lim sohasida tub burilishlar yuz beradi, o'qituvchi faoliyati yangilanadi, o'quvchilarda xurfikrlik, bilimga chanqoqlik, vatanga mehr-muhabbat, insonparvarlik tuyg'ulari tizimli ravishda shakllantiriladi. Bundan tashqari pedagogik texnologiya-ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish maqsadida o'qitish va bilimlarni o'zlashtirish jarayonida o'qituvchining pedagogik va o'quvchining o'quv-bilish faoliyatini uyg'un ravishda tashkil etish, mazkur faoliyatni faollashtirish maqsadida, samarali o'qitish metodlari, vositalari 25 va shakllarini qo'llash, ularning o'zaro ta'sirini aniqlashga imkon beradigan tizimlar majmuasidir. Hozir ta'lim-tarbiya sohasida rivojlanib borayotgan yo'nalishlardan biri-zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'quv jarayonida qo'llash bo'lib, uni amalga oshirish dolzarb vazifalardandir. Ma'lumki, ta'lim-tarbiya jarayoni katta avlod tamonidan o'z bilim va tajribalarini o'sib kelayotgan avlodga o'rgatishdan iborat bo'lib, bu jarayonda asosan, inson hayoti uchun zarur axborotlarni avloddan-avlodga uzatish amalga oshiriladi.

Pedagogik texnologiya ta'lim-tarbiya jarayoni sifatida ishtirokchilarning faoliyatlari orqali amalga oshiriladi. Bu jarayonning pirovard maqsadi barkamol insonni shakllantirish va rivojlantirish bo'lib, asosan quyidagilardan tarkib topadi: - ta'lim-tarbiya berish; - axborotlarni avloddan-avlodga uzatish; - mustaqil fikrlashga o'rgatish; - bilim, ko'nikma, malakalarni o'rgatish va o'zlashtirilishiga erishish; - turli metodlarni qo'llash va takomillashtirish; - ta'lim-tarbiya jarayonida insonparvarlik, halqparvarlik, mafkuraviy tamoyillarga asoslanish; o'quvchining tayyorgarlik darajasini, fiziologik, yosh xususiyatlarini, gigiyenik talablarni hisobga olish. Pedagogik texnologiya o'quv jarayoni (ya'ni o'qituvchining, o'quvchining faoliyati bilan), uning tarkibi, vositalari, usullari va shakllari bilan eng ko'p darajada bog'langan. Hammamizga ma'lumki, inson hamma sohada biror maqsadga erishish uchun, o'ziga ma'qul bo'lgan yo'l, usul, vositalardan foydalanib, zarur faoliyatni amalga oshiradi. Demak, avval maqsad paydo bo'lsa, keyin shunga muvofiq, mavjud imkoniyatlarga suyanan holdagi faoliyat kelib chiqadi. Ushbu sxemada pedagogik texnologiyaning asosiy tarkibiy qismlari aks etgan. O'quvchilarning o'zlashtirgan bilimlarini amaliyotga qo'llashda ko'nikma va malakalar muhim rol o'ynaydi. Ko'nikma va malakalarni til bilan tushuntirib bo'lmaydi, ularni amaliy faoliyatda ko'rsatish kerak bo'ladi. Shu sababli inson hayotining asosini faoliyat usullari (ko'nikma va malakalar) tashkil etib, u o'quvchining muhim sifati sanaladi. O'quvchilarning dunyo haqidagi bilimlarida, bu borada tushunchalarni tarkib toptirishda xilma-xil ta'lim uslublari, vositalaridan unumli foydalanishga to'g'ri keladi. Geografik bilimlar nafaqat geografiya, balki, o'quvchilarning kelgusida qanday kasblarni egallashlaridan qat'iy nazar, ularning dunyo qarashlari takomillashuvi uchun nihoyatda zarur. Pedagogik texnologiyaning asosiy jarayoni o'quv-tarbiya mashg'ulotlari, ya'ni o'qituvchi bilan o'quvchi o'rtasidagi pedagogik muloqot ko'rinishida amalga oshiriladi. Bu muloqot davomida ularning har biri ma'lum faoliyat turlarini amalga oshiradilar. Ularning ushbu faoliyatlati bevosita pedagogik texnologiyaning asosiy jarayonini hosil qiladi. Pedagogik texnologiyaning asosiy jarayoni o'qituvchi uchun so'zlash, ko'rsatish, topshiriqlar berish, nazorat qilish orqali mustaqil bilim olish va fikrlashga o'rgatishdan, o'quvchi uchun esa diqqatni jamlagan holda tinglash, kuzatish, topshiriqlar bajarish orqali mustaqil bilim olish va fikrlashga o'rganishdan iboratdir. Ushbu berilgan sxemadan ko'rinib turibdiki, o'qituvchi rahbarligida o'quvchi o'zi bilim oladi, o'rganadi, o'zlashtiradi, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini egallaydi. Bundan tashqari 26 shuni alohida ta'kidlashimiz zarurki pedagogik jarayonni samarali bo'lishida o'quvchilar diqqati juda muhim ahamiyat kasb etadi. Xulosa qilib aytganda hozirgi davrda pedagogik texnologiyaning ta'lim sohalarida foydalanilishi kadrlarning bilim salohiyatini rivojlantirishda muhim o'rin kasb etadi.

Adabiyotlar ro'yhati:

1. Boltaboyev, M., & Abdurakhimova, S. (2023, June). THE GENERAL CONDITION OF THE CRIMEAN TATARS RESETTLED IN UZBEKISTAN AND THEIR ACTIVITIES IN THE NATIONAL ECONOMY. In International Conference On Higher Education Teaching (Vol. 1, No. 5, pp. 87-90).
2. Salmonov, A., & Boltaboev, M. (2021, August). THE CONSEQUENCES OF THE SOVIET GOVERNMENT'S VIOLENT POLICY TOWARDS NON-MUSLIMS IN UZBEKISTAN: <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.1251>. In RESEARCH SUPPORT CENTER CONFERENCES (No. 18.05).
3. Salmonov, A., & Boltaboev, M. (2021, June). THE CONSEQUENCES OF THE SOVIET GOVERNMENT'S VIOLENT POLICY TOWARDS NON-MUSLIMS IN UZBEKISTAN. In Конференции.
4. Boltaboyev, M. (2021). Aggravation of the soviet government's attitude towards clergy and religious institutions in the turkestan autonomous soviet socialist republic. Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities, 11(11), 59-65.
5. Boltaboyev, M. (2020). HISTORY OF RELIGIOUS CONFESSIONAL POLITICS IN THE SOVIET PERIOD. Theoretical & Applied Science, (6), 668-671.
6. Болтабоев, М. (2022). Религиозные реформы, проведенные при соляном режиме. Актуальные проблемы истории Узбекистана, 1(1), 455-461.
7. Комилов, А., & Болтабоев, М. (2022). ЎЗБЕКИСТОН–УМУМИЙ УЙИМИЗ. Central Asian Academic Journal of Scientific Research, 2(3), 141-148.
8. Болтабоев, М. (2023). СОВЕТ ХУКУМАТИНИНГ МАДРАСАЛАРГА БЎЛГАН МУНОСАБАТИ ТАРИХИ. ИТМОИЙ ФАНЛАРДА ИННОВАСИЯ ONLINE ILMIY JURNALI, 3(3), 115-119.
9. Ibragimovna, R. S. (2020). REFORMS IN THE FIELD OF MEDICINE IN UZBEKISTAN DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE. Medical care, 24(46), 73-7. Khmatullaeva, S. I. (2020). HEALTH ISSUES IN UZBEKISTAN. In OBshchestvennyye Nauki v Sovremennom Mire: Politology, Sociology, Philosophy, History (pp. 103-107)
10. Temirova Mashhura Muhammadaminovna (2022). SOME CONSIDERATIONS ON THE DEVELOPMENT OF THE LIBRARY IN THE BODIES OF INTERNAL AFFAIRS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN